

Krytosemenné rostliny

Vít Grulich

Slabá místa v klasickém systému krytosemenných

- Chybějící paleontologické důkazy
- Časté evoluční konvergence jako odraz působení ekologických podmínek
- Problémy při posuzování morfologických znaků
- Nemožnost experimentálního důkazu fylogeneze

Východiska

- Molekulárně biologická data

Molekulární data v evolucionistice

- Pro fylogenetickou interpretaci jsou nutné části genomu
 - dostatečně konzervativní
 - dostatečně velké
 - často se opakující
- Chloroplastová DNA
 - dědí se matroklinně
 - *gen **rbcL*** - kóduje podjednotku fotosyntetického enzymu ribulózo-1,5-bisfosfátkarboxylázy/oxygenázy (RuBisCO)
- Jaderná DNA/ribozomová RNA
 - sekvence **18S** a **26S**

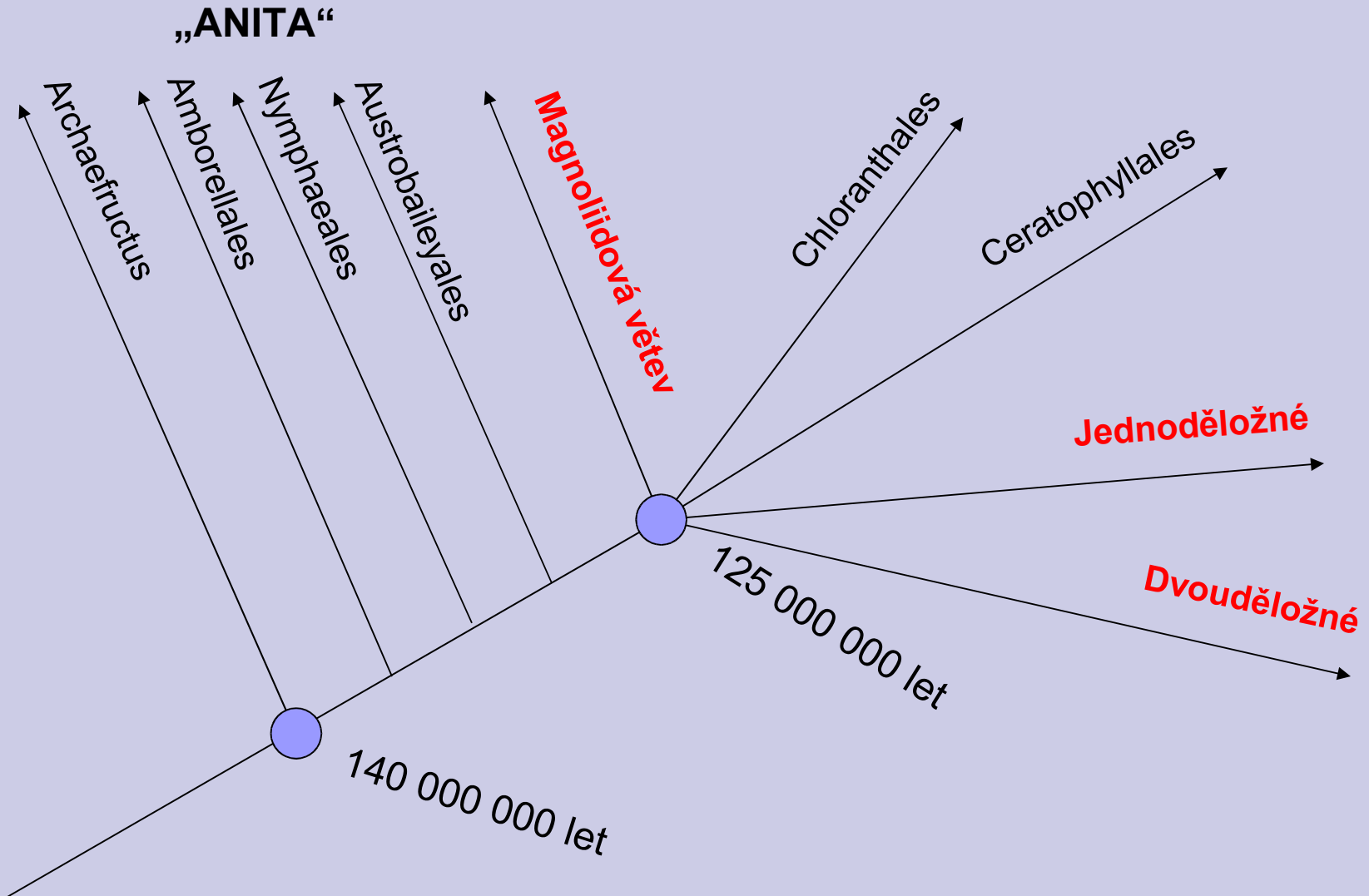
Literatura - systémy

- Spichiger R. & Savolainen V. (1997): Present state of Angiospermae phylogeny. - *Candollea*, Genève, 52: 435-455.
- The Angiosperm Phylogeny Group (1998): An ordinal classification for the families of flowering plants. - *Annals of the Missouri Botanical Garden*, St. Louis, 85: 531-553.
- Mártonfi P. (2003): *Systematika cievnatých rastlín*. - 182 p., Univerzita P. J. Šafárika Košice. [Skriptum]

Literatura - přehledy čeledí

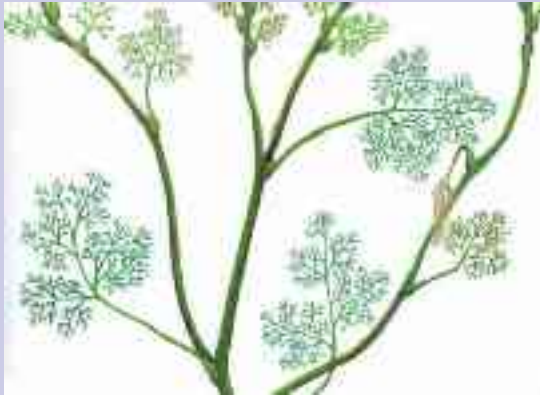
- [Hejný S. et] Slavík B. [eds.] (1988 →): Květena České republiky. Vol. 1-6(→). - Academia, Praha.
- Heywood V. H. (1993): Flowering plants of the World. - BT Batsford, London.
- Novák F. A. (1972): Vyšší rostliny. Tracheophyta. Vol. 1-2. Ed. 2. - Academia, Praha.

Schéma vývoje krytosemenných

Archaeofructus sinensis

- Před 140 000 000 lety
- Čína
- Zřejmě mokřadní bylina

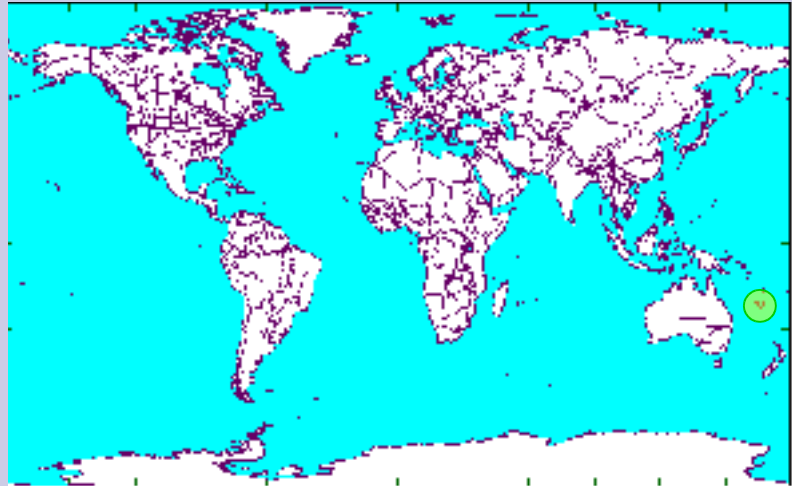
„ANITA“

- skupina samostatných vývojových linií
- název podle začátečních písmen řádů:
Amborellales, Nymphaeales, Illiciales, Trimeniales, Austrobaileyales
- samičí gametofyt o 4 buňkách
- diploidní endosperm
- pouze tracheidy
- často ataktostélé (roztrošené cévní svazky)
- molekulární data
- rozšíření: většinou tropy jv. Asie a stř. Ameriky

Amborellaceae

- Fylogeneticky nejstarší recentní rostlina
- Keř
- Cévní svazky pouze s tracheidami
- Listy střídavé, celokrajné, bez palistů
- Květy jednopohlavné, spirální
- Tyčinky s plochou nitkou
- Pylová zrna trojjaderná, nonaperturátní
- 5 volných neúplně uzavřených plodolistů
- Vajíčko jediné, anatropické
- Plod peckovice
- Malé embryo, bohatý endosperm
- *Amborella trichopoda*, endemit Nové Kaledonie

Amborella trichopoda

Nymphaeaceae

- Vytrvalé vodní byliny s oddenky
- Oddenky často s ataktostélé, převládají tracheidy
- Květy vesměs velké, spirocyklické, polymerické
- Tyčinky s lupenitou nitkou → přechody k normáním
- Pylová zrna trojjaderná, monosulkátní až polysulkátní
- Gyneceum apokarpní, zpravidla ponořené do květního lůžka
 - Zdánlivé cenokarpium
- Placenta laminální, počet vajíček může být redukován (až na 2)
- Semena s arillem, endospermem i perispermem
- Plod dužnatý, semena se uvolňují ve vodě
- Téměř kosmopolitní: 8/70
- V ČR: 2/4

Nymphaea alba

Nuphar lutea

Illiciaceae

- Keře nebo malé stromky
- Dřevo s tracheidami i trachejemi
- Listy střídavé, jednoduché, celokrajné, bez palistů
- Květy oboupohlavné, polymerické
- Gyneceum apokrapní, v kruhu, 5-20četné
- Plodolisty s jedním vajíčkem
- Semena s malým embryem a velkým endospermem
- Plody měchýřky
- Význačné silice
- Východní Asie, Karibská oblast: 1/40
- *Illicium verum* – koření badyán

Illiciaceae

Illicium verum

Illicium floridanum

Illicium henryi

Schizandraceae

- Liány, jednodomé nebo dvoudomé
- Dřevo s tracheidami i trachejemi
- Listy střídavé, jednoduché, celokrajné, bez palistů
- Květy jednopohlavné, polymerické, obaly nedokonale rozlišené
- Ploché nitky
- Gyneceum apokrapní, s 20-30 plodolisty
- Plodolisty zpravidla s 2 vajíčky
- Semena s malým embryem a velkým endospermem
- Plody bobule
- Východní Asie, Florida: 2/50
- *Schizandra sinensis* – tradiční léčivá rostlina

Schizandra sinensis

Austrobaileyaceae

- Bylinné nebo dřevnaté liány
- Dřevo s tracheidami i trachejemi
- Listy vstřícné, jednoduché, celokrajné, s malými palisty
- Květy oboupohlavné, polymerické, obaly rozlišené
- Tyčinky petaloidní, ploché nitky
- Gyneceum apokrapní, s ± 8 plodolisty
- Plodolisty s mnoha vajíčky ve 2 řadách
- Semena s malým embryem a velkým endospermem
- Plody neznámý
- Východní Austrálie: 1/2

Austrobaileya scandens

Austrobaileya scandens
Image Courtesy Colleen Armstrong,
University of Vermont, January 2003

Winteraceae

- Stromy nebo keře, jednodomé nebo dvoudomé
- Dřevo pouze s tracheidami
- Listy jednoduché, celokrajné, bez palistů
- Květy oboupohlavné nebo jednopohlavné, polymerické, spirální
- Květní obaly rozlišené, kalich srostlý
- Nitky zpravidla ploché, pylová zrna monosulkátní
- Gyneceum apokrapní, počet plodolistů neustálený
- Plodolisty velmi primitivní, nedokonale srostlé, s více vajíčky
- Semena s malým embryem a velkým endospermem
- Plody měchýřky
- Význačné silice
- Jihovýchodní Asie, Austrálie, Madagaskar, Jižní Amerika: 7-8/60-120

Winteraceae

Drimys winteri

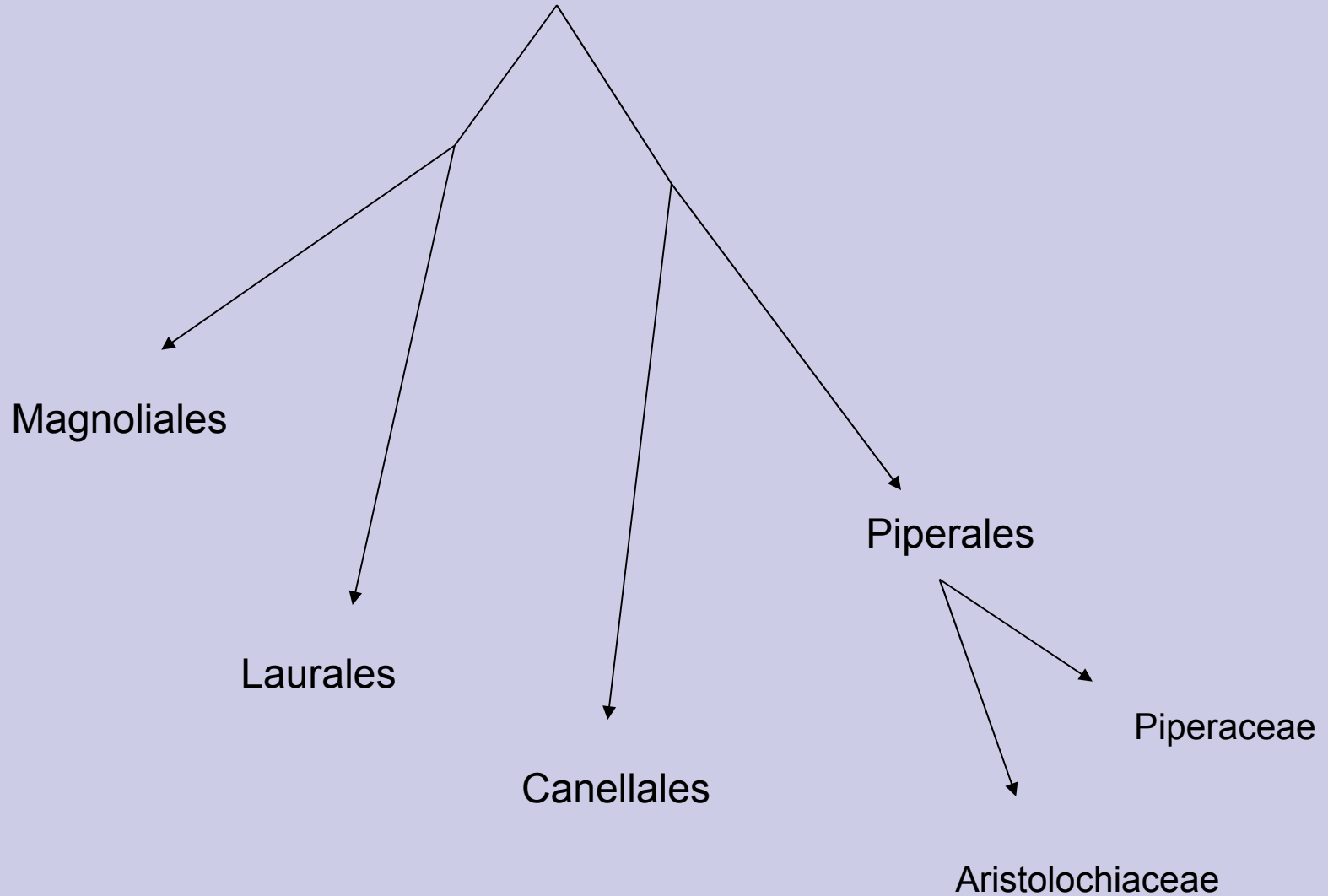
Ceratophyllaceae

- Vodní submerzní nezakořeněné byliny
- Lodyhy s jediným cévním svazkem
- Listy v přeslenech, vidličnatě dělené v nitkovité úkrojky
- Květy jednopohlavné, hydrogamické, spirální
- Květní obaly nerozlišené, redukované
- Tyčinek 10-20
- Pylová zrna dvoujaderná, nonaperturátní
- Plodolist jediný
- Placenta laminální, vajíčko 1, anatropní
- Semena s chudým endospermem
- Plod oříšek
- Téměř kosmopolitní: 1/2(-30)
- V ČR: 1/2

Ceratophyllum demersum

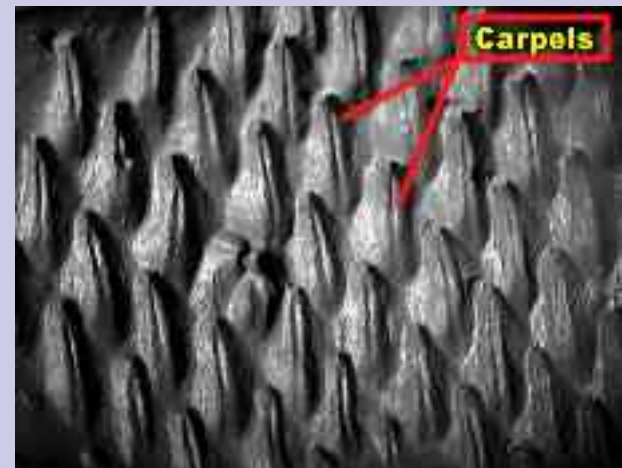
Magnoliidová větev

Magnoliaceae

- Stromy nebo keře, vždyzelené nebo opadavé
- Dřevo s trachejemi i tracheidami (převažují)
- Listy jednoduché, střídavé, s opadavými palisty
- Květy většinou oboupohlavné, spirální
- Květní obaly nerozlišené
- Tyčinek mnoho, vesměs lupenitých, trojžilných
- Pylová zrna dvoujaderná, monosulkátní
- Plodolistů mnoho, na prodlouženém květním lůžku
- Placenta laminální, vajíčka zpravidla 2, anatropní
- Semena s malým embryem a bohatým endospermem
- Plod měchýřek
- Jihovýchodní Asie, Amerika: 12/220
- Význam: okrasné dřeviny - *Magnolia*, *Liriodendron*

Magnolia

Liriodendron tulipifera

Lauraceae

- Stromy nebo keře, vždyzelené, řidčeji opadavé
- Dřevo s trachejemi i tracheidami
- Listy jednoduché, střídavé, bez palistů
- Květy oboupohlavné i jednopohlavné, cyklické, zpravidla 3četné
- Květní obaly nerozlišené, ve 2 kruzích
- Tyčinky ve 3-4 kruzích, nitka široká
- Pylová zrna nonaperturátní
- Plodolist 1 v miskovitém květním lůžku
- Vajíčko 1, anatropní
- Semena s velkým embryem, bez endospermu
- Plod bobule nebo peckovice
- Subtropy a tropy: 32/asi 2500
- Význam: *Laurus nobilis*, *Persea americana*, *Cinnamomum ceylanicum*, *Camphora officinarum*

Cinnamomum ceylanicum

Laurus nobilis

Persea americana

Piperaceae

- Byliny, liány, keře, vzácně stromy
- Cévní svazky ve 2-mnoha kruzích, dřevo jen s trachejemi, někdy ataktostélé
- Listy jednoduché, střídavé nebo vstřícné, s palisty
- Květy oboupohlavné, vzácně jednopohlavné, cyklické, v hroznech
- Květní obaly chybějí
- Tyčinek 1-10
- Pylová zrna monosulkátní nebo nonaperturátní
- Gyneceum cenokarpní, zpravidla ze 3 plodolistů
- Placenta bazální, vajíčko 1, atropní
- Semena s malým embryem, s endospermem i perispermem
- Plod bobule
- Subtropy a tropy: 5/asi 2000
- Význam: *Piper nigrum*, *P. betle*

Piper nigrum

Peperomia

Aristolochiaceae

- Byliny, dřevnaté liány i keře
- Cévní svazky v 1 kruhu + ataktostélé, dřevo jen s trachejemi
- Listy jednoduché, střídavé, bez palistů
- Květy oboupohlavné, vzácně jednopohlavné, cyklické, hexamerické
- Květní obaly v 1-2 kruzích, ± nerozlišené
- Tyčinky v 1-mnoha kruzích, často přirůstají k čnělce
- Pylová zrna vzácně monokolpátní
- Gyneceum cenokarpní, spodní, zpravidla ze 6 plodolistů
- Placenta axilární, vajíčků mnoho
- Semena s malým embryem a s endospermem
- Plod tobolka
- Subtropy a tropy: 7/450
- ČR: 2/2

Asarum europaeum

Aristolochia clematitis

